

Definitieve versie

3 oktober 2023

Programmaplan Duurzaamheid

2024-2027

Met volhoudbaarheid naar 2050

Inhoud

1.	Inleiding	3
2.	Samenvatting	4
3.	Aanpak van de opgave	5
4.	Verplichtingen en (regionale) afspraken	7
5.	Bornse opgave in deelthema's	9
6.	Communicatie en participatie	13
7.	Sturing en organisatie	15
8.	Monitoring	17
9.	Inzet en budget	18
10.	Bijlagen	22
	Bijlagen	22

1. Inleiding

De gemeente Borne houdt vol om haar gemeente houdbaar te houden. Daarom kiest zij voor volhoudbaarheid. In dit voorliggende programmaplan Duurzaamheid zijn de meerjarige ambitie, strategische uitgangspunten en doelen opgenomen. Dit programma gaat niet alleen over de energietransitie, maar schets de integrale opgave op de verduurzaming via meerdere beleidsthema's zoals bijvoorbeeld mobiliteit, landbouw, klimaatadaptatie en de voorbeeldfunctie van de gemeente. Het programmaplan loopt van 2024 t/m 2027.

Het nog op te stellen jaarlijkse uitvoeringsplan wordt een separaat document, waarin de activiteiten en beoogde resultaten voor het komende jaar zijn opgenomen. Door deze vorm te kiezen stelt de raad, zoals gebruikelijk, de meerjarige kaders vast in dit programmaplan Duurzaamheid en het college de uitvoering via het jaarlijks uitvoeringsplan. Het uitvoeringsplan houdt het programma 'wendbaar en flexibel' en geeft ook de mogelijkheid om concrete resultaatafspraken met elkaar te maken.

Het programmaplan Duurzaamheid geeft weer hoe de gemeente Borne uitvoering geeft aan de afspraken uit het nationaal Klimaatakkoord. In het Borne akkoord 2022-2026 is de afspraak uit het Klimaatakkoord voor 2030 overgenomen en daarmee het vertrekpunt voor dit programma:

Borne is in 2050 een klimaat neutrale gemeenschap. Borne is CO₂-neutraal in 2050, in 2030 is daarvan 49 % (t.o.v. 1990) bereikt.

De inwoners van Borne zijn zich steeds meer bewust van hun directe invloed op het energiegebruik. Alle gebruikte energie in 2050 is 100 % duurzaam en iedereen is zich ervan bewust dat hier zuinig mee omgegaan moet worden. Het realiseren van onze ambitie kan alleen als we dat samen doen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke instellingen, landelijke en (boven)regionale partners. De komende vier jaar zetten we versterkt in op een integrale en participatieve benadering van duurzaamheidsvraagstukken in de kernen, wijken en het buitengebied van onze gemeente.

Daarnaast zijn er de afgelopen jaren een aantal visies vastgesteld, zoals o.a. de Energievisie, de hierin geformuleerde ambities en uitgangspunten zijn overgenomen in dit programmaplan.

Klimaatakkoord

Het Klimaatakkoord is een onderdeel van het Nederlandse klimaatbeleid. Het is een overeenkomst tussen veel organisaties en bedrijven in Nederland om de uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan. Daarmee wordt de opwarming van de aarde beperkt.

In het Klimaatakkoord staan afspraken met 5 sectoren over de maatregelen die deze sectoren tot 2030 en in de jaren daarna gaan nemen om de klimaatdoelen te halen. Deze sectoren zijn gebouwde omgeving, landbouw en landgebruik, elektriciteit, industrie en mobiliteit.

Die maatregelen waarmee Nederland zijn CO₂-uitstoot halveert zijn terecht gekomen in het nationale Klimaatakkoord dat op 29 november 2019 door de Vereniging Nederlandse Gemeenten werd ondertekend.

Het belangrijkste doel van het Klimaatakkoord is de CO₂-uitstoot in 2030 met 49% verminderen vergeleken met 1990. In 2050 moet de uitstoot van broeikasgassen met 95% afgenomen zijn. Dit is nodig om de opwarming van de aarde niet verder te laten oplopen dan 1,5 °C.

2. Samenvatting

Opgave:	Uitvoering geven aan de lokale invulling van het Klimaatakkoord en de ambities uit het Raadsakkoord: Borne is in 2050 een klimaat neutrale gemeenschap. Borne is CO2-neutraal ¹ in 2050, in 2030 is daarvan 49 % (t.o.v. 1990) bereikt.
Strategische uitgangspunten:	- Duurzaam handelen wordt de norm: in alle plannen, projecten en processen maakt de gemeente een afweging op kansen voor duurzaamheid en neemt de duurzaamheidsmaatregelen mee in de gemeentelijke werkzaamheden - Integraal benaderen van duurzaamheidsthema's: de gemeente probeert zoveel mogelijk concrete koppelkansen te benutten op de diverse deelthema's
Richtinggevende ambities:	In het Raadsakkoord 2022 – 2026 zijn een aantal ambities op het gebied van duurzaamheid door de gemeenteraad geformuleerd: 1. De verandering naar een duurzame en klimaatbestendige samenleving heeft absolute prioriteit. 2. De raad wil in dit veranderingsproces actief meedenken over de verschillende kansen en mogelijkheden. 3. De raad wil dat inwoners zich bewust zijn hoe ze zuinig met energie om moeten gaan. Inwoners en gebouweigenaren nemen zelf het initiatief tot verduurzaming. De gemeente heeft vooral een stimulerende en ondersteunende rol. 4. De raad wil versterkt inzetten op een integrale en participatieve benadering van duurzaamheidsvraagstukken in de wijken, dorpen en in het buitengebied van de gemeente. 5. Draagvlak onder inwoners is belangrijk en de raad wil (burger)initiatieven sterk aanmoedigen.
Visie op de opgave:	- Inzetten op de ondersteuning van onze inwoners - Focus op betaalbare oplossingen voor iedereen - Kies voor de meeste duurzaamheid per euro - Geef het goede voorbeeld
Risico's:	- Bij onvoldoende beschikbaarheid van capaciteit en middelen komt de haalbaarheid van de doelstelling in 2030 in gevaar. - Wijzigingen in het politieke landschap (zowel provinciaal als nationaal) kunnen leiden tot noodzakelijke bijsturing.
Afbakening:	Dit programmaplan Duurzaamheid bevat doelstellingen en een daarbij horend (financieel) beeld op wat er vanuit de organisatie nodig is om de opgave aan te kunnen pakken. Dit programmaplan bevat geen zicht op alle uitvoeringskosten. Conform het uitgangspunt zal in ieder plan of project een afweging gemaakt moeten worden wat noodzakelijk en haalbaar is om de doelstellingen op het gebied van duurzaamheid te halen, en worden de financiële consequenties meegenomen in de besluitvorming voor dat specifieke plan of project.

¹ Koolstofdioxide (CO2) is het belangrijkste broeikasgas dat zorgt voor opwarming van de aarde. Het merendeel van de uitstoot van broeikasgassen is CO2. In dit document wordt voornamelijk CO2 benoemd, maar worden daarmee meerdere broeikasgassen bedoeld die een negatief effect hebben op de opwarming.

3. Aanpak van de opgave

Visie op de opgave

Inzetten op de ondersteuning van onze inwoners

Inwoners en organisaties maken graag zelf keuzes. De gemeente Borne moedigt eigen initiatief aan via bijvoorbeeld de wijkaanpak en biedt ruimte voor eigen oplossingen.

Focus op betaalbare oplossingen voor iedereen

De energietransitie heeft alleen kans van slagen als iedereen mee kan doen. Als er ook oplossingen komen voor mensen met lagere inkomens.

Kies voor de meeste duurzaamheid per euro

Iedere euro kunnen we maar één keer uitgeven. In plannen en projecten maken we een afweging en kiezen voor de maatregelen die het meest effect hebben.

Geef het goede voorbeeld

De gemeente heeft zelf een rol bij de uitvoering van dit programmaplan om ontwikkelingen aan te jagen, de regie te voeren en inwoners en ondernemers te stimuleren om hun steentje bij te dragen. De gemeente kan die rol alleen pakken als ze geloofwaardig is en zelf het goede voorbeeld geeft.

Strategische uitgangspunten

De ambities in het Raadsakkoord vragen een vertaling naar concrete doelen op het gebied van duurzaamheid. Wat wil de gemeente meetbaar en controleerbaar realiseren?

Voorafgaand daaraan is het goed stil te staan bij een tweetal strategische uitgangspunten.

Duurzaam handelen wordt de norm

De gemeente Borne kan alleen samen met de inwoners en organisaties het verschil maken. Door bewust met haar leefomgeving bezig te zijn en bewuste keuzes te maken minder energie te gebruiken, minder afval te produceren, en bewuster duurzame producten te kopen.

Duurzaamheidsvraagstukken zijn daarom niet alleen van de gemeente, maar van de gemeenschap. De gemeente wil het proces van bewustwording en verandering van houding en gedrag faciliteren.

Duurzaam denken en de consequenties in onze werkwijze meenemen wordt het nieuwe normaal. Duurzaamheidsmaatregelen maken vanaf nu standaard onderdeel uit van de werkwijze bij alle plannen, projecten en processen. Ze worden niet meer beschouwd als een extra opgave met extra kosten.

Integraal benaderen duurzaamheidsthema's

Verduurzaming kent vele deelthema's: energiebesparing en gebruik van duurzaam opgewekte energie, maatregelen om de gevolgen van de klimaatverandering op te vangen, vergroten van de biodiversiteit (klimaat, natuur & landbouw), gebruik en zoveel mogelijk hergebruik van duurzame grondstoffen en materialen (hergebruik). Maar ook schonere, minder en andere vormen van vervoer en een duurzame inrichting van onze leefomgeving (openbare ruimte).

Verduurzaming komt in z'n kracht als de gemeente in staat is deze deelthema's integraal te benaderen en te betrekken bij de grote maatschappelijke vraagstukken en opgaven binnen onze samenleving. Zoals de transitie van het platteland, de uitbreiding van de Bornsche Maten, de aanleg van de Vloedbeltverbinding, de realisatie van een zonnepark op Elhorst Vloedbelt, de verduurzaming van onze bedrijventerreinen, onze publieke gebouwen en onze woningen, de verduurzaming van verkeersbewegingen en de buurt-, wijk- en dorpsplannen voor het duurzaam (her) inrichten van onze openbare ruimte en voor het aardgasvrij maken van onze woningen, bedrijven en kantoren. Maar ook in duurzaam leven van onze inwoners door een gezonde leefstijl na te streven.

Door concrete koppelkansen tussen de diverse deelthema's op het gebied van duurzaamheid in kaart te brengen en proberen te benutten worden in de integrale aanpak in buurt, wijk- en dorpsplannen. Dat leidt tot een effectiever en efficiëntere uitvoering van werkzaamheden op het gebied van duurzaamheid. En geeft de versnelling in onze route naar een duurzaam klimaatneutraal Borne in 2050.

4. Verplichtingen en (regionale) afspraken

Verplichtingen uit het Internationaal Klimaatakkoord en Europees beleid

Volgens het Klimaatakkoord van Parijs moet de opwarming van de aarde beperkt worden tot ruim onder 2 graden Celsius. Met een duidelijk zicht op 1,5 graden Celsius. Om dit doel te halen hebben EU-lidstaten met elkaar afgesproken dat de EU in 2030 gezamenlijk minimaal 40% minder broeikasgassen moet uitstoten. In 2050 moet de Europese Unie als geheel klimaatneutraal zijn. Hiervoor moet de gehele broeikasgasemissie van de Europese Unie netto-nul zijn: een vermindering (reductie) van 100% ten opzichte van 1990. Daarna moet Europa streven naar negatieve emissies.

De Europese Green Deal is de blauwdruk voor de EU om haar klimaatambities waar te maken. De Green Deal bepaalt dat alle actie en al het beleid van de EU moet bijdragen aan klimaatneutraliteit en bevat een routekaart voor wetgevings- en niet-wetgevingsinitiatieven die hieraan bijdragen.

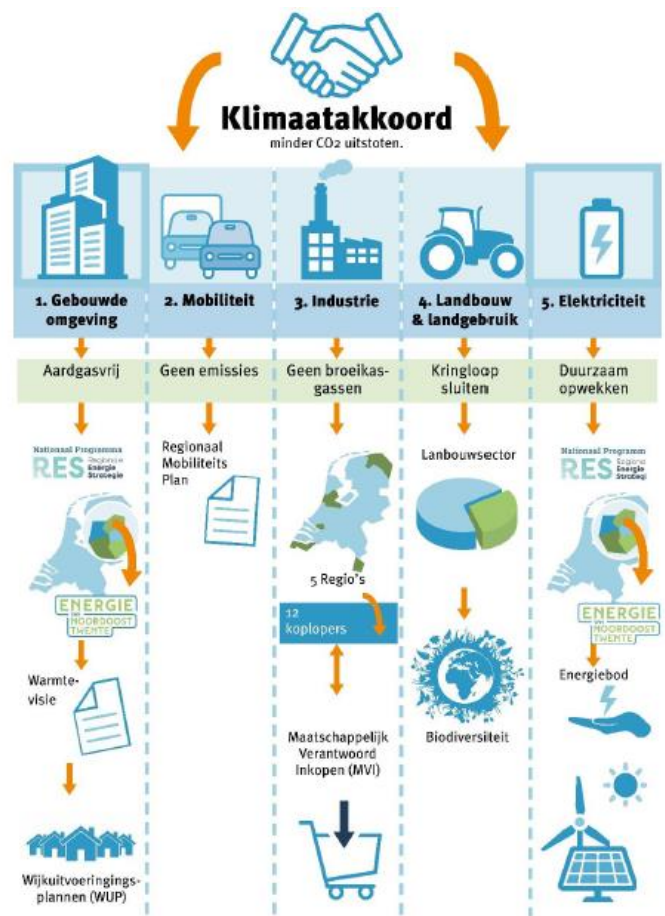
De Europese klimaatwet - de kern van de Europese Green Deal - zet de politieke klimaatbeloftes van de EU om in wettelijke verplichtingen. De Europese klimaatwet is het kader voor de maatregelen die de EU en haar lidstaten moeten nemen om de uitstoot geleidelijk te verminderen en uiteindelijk in 2050 in de hele EU klimaatneutraliteit te bereiken. In de Green Deal zijn verschillende thema's uitgewerkt die verankerd zijn in beleid, zoals de Kaderrichtlijn water en de Biodiversiteitsstrategie 2030.

Verplichtingen uit het Nationaal beleid

De Europese doelstellingen zijn in Nederland vertaald in nationaal beleid, het klimaatakkoord van 2019. De doelstellingen uit het Nederlandse klimaatakkoord zijn verankerd in de Klimaatwet. Dat zijn de volgende:

- In 2050 heeft Nederland 95% minder broeikasgas en in 2030 49% minder CO₂ ten opzichte van 1990.
- In 2050 heeft Nederland een volledig CO₂-neutrale elektriciteitsproductie, is Nederland aardgasvrij en gebruiken iedereen alleen duurzame warmtebronnen.

In het laatste regeerakkoord is het volgende overeengekomen: klimaatverandering is dé uitdaging van onze generatie. Nederland wil koploper zijn in Europa in het tegengaan van de opwarming van de aarde. Zij richt zich op een opgave van circa 60% CO₂-reductie in 2030 en scherpen het doel voor 2030 in de Klimaatwet aan tot tenminste 55% CO₂-reductie. Mocht het nieuwe regeerakkoord aanleiding geven tot aanpassingen van dit programmaplan dan zal dit t.z.t. verwerkt worden.

Naast CO₂-reductie heeft Nederland het doel om in 2050 een volledig circulaire economie te zijn. In 2030 wordt 50% minder primaire grondstoffen gebruikt (mineralen, metalen en fossiel). Ook moet Nederland de effecten van klimaatverandering (droger, warmer, natter, zeespiegelstijging) verkleinen en beheersen. Daarom hebben het Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen de gezamenlijke ambitie dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht.

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied richt zich op het toekomstbestendig ontwikkelen van het landelijk gebied en moet daarbij voldoen aan de internationale verplichtingen voor natuur (waaronder de nationale doelen voor stikstof), water en klimaat.

Verplichtingen vanuit de Provincie Overijssel

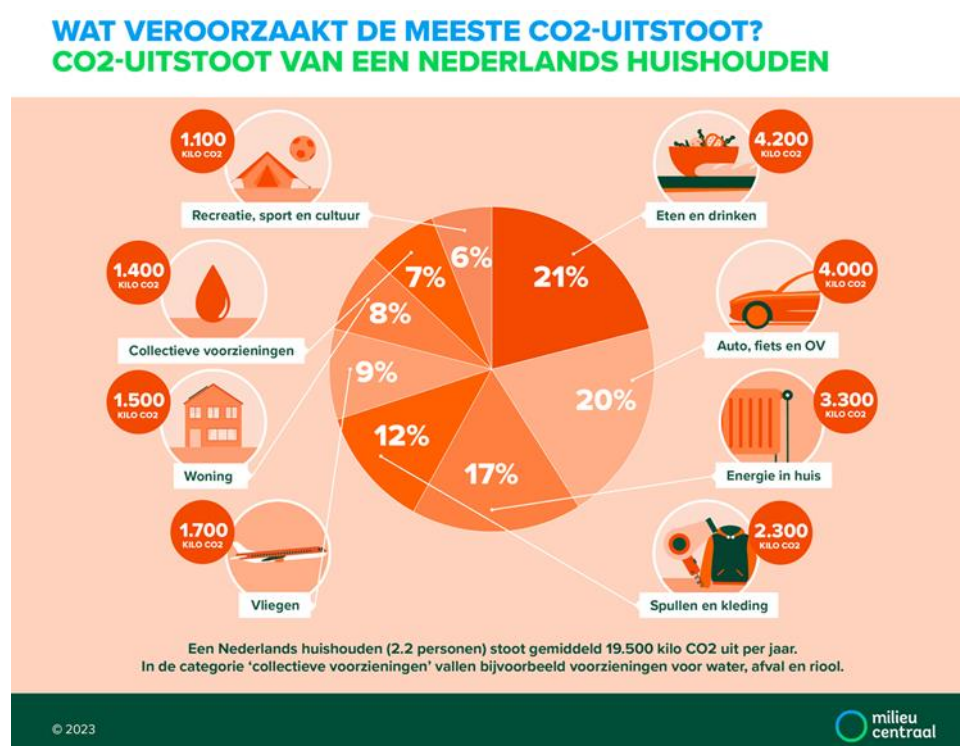
Ook op andere plekken neemt duurzaamheid een belangrijke plek in. In de Omgevingswet is het een van de uitgangspunten. Ook in de nieuwe Omgevingsvisie van de provincie komen de thema's klimaatbestendigheid, energie, wonen, economie, duurzaamheid, mobiliteit en gezondheid aan de orde.

Het nieuwe coalitieakkoord "Schouder aan schouder" geeft aan dat de provincie zich natuurlijk blijft houden aan wet- en regelgeving rondom een klimaatbestendig en CO₂-neutraal Overijssel. Zij stimuleert innovaties en maakt gebruik van de kansen die innovaties bieden. Zij houdt zich aan gemaakte afspraken over de doelen voor duurzame energie voor 2030. Ze wil duidelijk zijn over haar keuzes en inwoners mee laten profiteren van de opwek van duurzame energie bij hen in de buurt.

Het Coalitieakkoord moet nog vertaald worden in beleid en daarmee komen de eventuele consequenties voor Borne in beeld. Mocht daar aanleiding toe zijn dan zal dit leiden tot aanpassingen in beleid en acties die in Borne gaande zijn.

Regionale afspraken

Ook op regionale schaal heeft de gemeente Borne zich verplicht tot een aantal afspraken op het gebied van duurzaamheid. Te denken valt aan de samenwerking voor de Regionale Energie Strategie (RES), doelstellingen op het gebied van afval en circulariteit. In de uitwerking per deelthema zijn deze concrete doelstellingen verwerkt.

5. Bornse opgave in deelthema's

Energietransitie

Borne is in 2050 CO2-neutraal Borne. Deze ambitie hebben we in 3 strategische pijlers uitgewerkt in de Energievisie van Borne (vastgesteld door de raad in mei 2021):

1. Energiebesparing; alles wat bespaart wordt hoeft ook niet verduurzaamt te worden
2. Warmtetransitie: een route om uiterlijk in 2050 onze woningen en bedrijven op een duurzame wijze te verwarmen
3. Duurzame opwekking van elektriciteit; de elektriciteitsvraag in 2050 moet volledig gedekt worden uit regionaal opgewekte duurzame stroom

Tot 2030 worden de volgende concrete doelen gerealiseerd:

- *De CO2 uitstoot wordt teruggedrongen met 49% ten opzichte van 1990*
- *Huishoudens (woningen) bereiken een jaarlijkse besparing op het energiegebruik van 2%*
- *Bedrijven en maatschappelijk vastgoed hebben minimaal energielabel C*
- *20% van de warmtevraag van de gebouwde omgeving wordt geleverd door duurzame warmtebronnen*
- *Meer dan 40% van de elektriciteitsvraag wordt duurzaam lokaal opgewekt. Dit is zowel kleinschalig (PV op particuliere daken) als grootschalig (zon op grote daken en zon op land). Het laatste betreft de RES doelstelling.*

Circulaire Economie

Omdat de primaire grondstoffenvoorraad eindig is en snel opraakt, werkt de gemeente Borne richting 2050 toe naar een volledig circulaire economie.

Met een volledig circulaire economie realiseert Borne dat grondstoffen, goederen, en materialen zo efficiënt mogelijk gebruikt worden zodat er zo min mogelijk waarde verloren gaat. Om dat te bereiken staat het concept van kringlopen centraal waarbij grondstoffen en materialen zoveel mogelijk terugkeren in een vergelijkbaar product, d.w.z. product of dienst met dezelfde functie.

Het bevorderen van een circulaire economie vergt niet één doel, maar een set van doelen die is gericht op de input, het gebruik en het verlies van grondstoffen, alsook op de effecten van het grondstoffengebruik.

Tot 2030 willen we de volgende 4 operationele doelen realiseren. Deze zijn afgeleid van de R-ladder voor circulaire economie:

- *Borne gebruikt minder grondstoffen door van producten af te zien, producten te delen of ze efficiënter te laten fabriceren*
- *Borne gebruikt producten en onderdelen langer en intensiever door hergebruik en reparatie*
- *Borne brengt de hoeveelheid restafval per inwoner per jaar terug naar 50kg in 2030 en daarvan recycleren we minimaal 50% tot opnieuw inzetbare grondstoffen*
- *Borne vervangt zoveel mogelijk eindige grondstoffen door hernieuwbare grondstoffen*

Duurzame mobiliteit

De gemeente zet in op het STOMP-principe; Stappen - Trappen - Openbaarvervoer - MAAS (Mobility As A Service) en als laatste de Privé auto. Dit heeft dus grote invloed op de openbare inrichting. Lopen en fietsen staat voorop en dus ook de infra hiervan. Zo wil de gemeente mensen verleiden om

te gaan lopen of fietsen. Openbaar vervoer willen we flexibel maken waardoor de toegankelijkheid vergroot.

Vanuit het STOMP-principe zijn er vier strategische doelen geformuleerd om mobiliteit te verduurzamen:

- *Het voorkomen en verminderen van verplaatsingen door bepaalde ritten niet meer te maken of bijvoorbeeld meer thuis te werken*
- *In regionaal verband wordt ingezet op het verkorten van verplaatsingen, zoals ov-lijnen versterken en bij haltes zogenaamde overstappunten te maken (HUB's) waar deelsystemen worden toegepast voor de "first and last mile"*
- *Het veranderen van verplaatsingen van auto naar voet, fiets, OV of samen rijden. De gemeente en gemeenschap moet haar gedrag gaan veranderen*
- *Het verschonen van verplaatsingen, bijvoorbeeld door te voorzien in een toereikende laadinfrastructuur*

Bovenstaande doelen dragen bij om de CO2 uitstoot van het wegverkeer, exclusief snelwegen, te verminderen in 2030 met 49% ten opzichte van het jaar 2018.

Klimaatadaptatie en duurzame inrichting en beheer van de openbare ruimte

Als gevolg van klimaatverandering stijgt de kans op extreme weersomstandigheden. Het aantal en de omvang van intensieve buien neemt toe en langere perioden van droogte en hitte treden op. Niets doen levert een grote kans dat de bebouwde (woon en werk) omgeving vaker onder water komt te staan, bodem en natuur meer verdrogen en de kans op (gezondheid)schade toeneemt.

Functies worden bij voorkeur geplaatst op de plekken met de juiste kwaliteiten van bodem en ondergrond. Initiatieven moeten eraan bijdragen dat de kwaliteiten van bodem en ondergrond worden benut, beschermd en waar mogelijk worden hersteld.

De ambitie van Borne is dat we in 2050 een klimaatbestendige en klimaat neutrale gemeente zijn. Om dit te bereiken zorgt de gemeente dat in 2050 over een volledig duurzaam ingerichte en duurzaam beheerde openbare ruimte beschikken waarbij wijken en dorpen voldoende beschermd zijn tegen overvloedige neerslag, droogte en hitte.

Tot 2030 wil de gemeente Borne de volgende doelen realiseren:

- *Gemeente breed verminderen van de effecten van wateroverlast*
- *Kwetsbaarheden bij langdurige droge perioden (droogte) beter beheersbaar maken*
- *Zorgdragen voor een aangenaam leefklimaat in Borne (hitte)*
- *Beschikken over voldoende drinkwaterreserves van goede kwaliteit*

De komende tijd wordt een meerjareninvesteringsprogramma ontwikkeld om de maatregelen te kunnen nemen voor een toekomstbestendig Borne. Voorbeelden van maatregelen zijn:

- *Klimaatbuffers*
- *Klimaat adaptief ingerichte straten*
- *Klimaatbuurtparken*
- *Groen parkeren*
- *Klimaat adaptieve bedrijventerreinen*
- *Klimaatbeken*
- *Groene fietslinten*
- *Behouden en versterken historisch groen*

- *Kwaliteitsimpuls openbaar groen*
- *Het ecologisch Bermen- en slotenplan*
- *Inzet op behoud en versterken van groenstructuren, o.a. door extra boomaanplant*

Natuur en landbouw

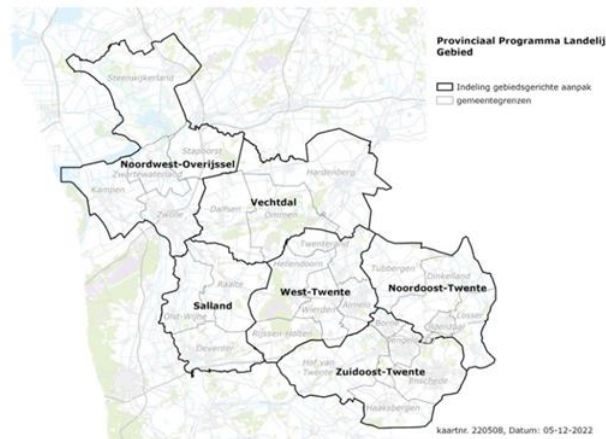
De transitieopgave voor het landelijk gebied zal ook voor het Bornse buitengebied (de Groene Poort) grote gevolgen hebben: klimaatverandering, verdroging, biodiversiteitsverlies, het energievraagstuk, de landbouwherstructurering en de stikstofproblematiek.

Vanuit de Rijksoverheid is er, op basis van het coalitieakkoord Kabinet-Rutte IV, gewerkt aan een samenhangende gebiedsaanpak met een transitiefonds tot 2035 van €25 miljard in de vorm van een Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG).

Het NPLG biedt de kaders voor de provinciale gebiedsprogramma's. De provincie Overijssel heeft inmiddels een (concept) Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG) ingediend bij het Rijk.

In het PPLG zet de provincie in op drie hoofddoelen: het versterken van de natuur, het versterken van het sociaaleconomische perspectief voor het platteland en het bieden van duurzame verdienmodellen voor de agrarische sector. Voor de realisatie van deze doelen heeft de provincie 5 miljard gevraagd uit het transitiefonds.

Op basis van het concept-PPLG wordt er inmiddels ook gewerkt aan een zestal gebiedsprogramma's. Borne is samen met Hengelo, Enschede, Haaksbergen en de Hof van Twente, ingedeeld onder het gebied Zuidoost-Twente. Voor dit gebied zijn er ambtelijke en bestuurlijke 'gebiedstafels' ingericht waarin gemeenten en andere partijen hun visie/input kunnen leveren voor het (deel)gebiedsprogramma.

De concept gebiedsprogramma's die inmiddels in de zes PPLG-gebieden zijn opgesteld, hebben twee doelen: het eerste doel is een gebied specifieke doorvertaling geven van de opgaven en aanpak van het ontwerp PPLG Overijssel. Het tweede doel is inzicht geven in de uitvoering en de aansluiting op lopende en nieuwe initiatieven in de gebieden. Aangezien nog niet alle doelen helder zijn, zijn de concept gebiedsprogramma's nu nog tussenproducten die de komende tijd samen met de partners zullen moeten worden uitgewerkt.

In Zuidoost-Twente is daarbij nadrukkelijk uitgesproken om zoveel mogelijk gezamenlijk op te trekken met de inwoners en de ondernemers. Om samen te werken aan het perspectief en de ruimte voor de landbouw, de natuur én de mensen.

De scope in de gebiedsprogramma's is geformuleerd via een aantal doelen voor 2030:

- *de biodiversiteit in het buitengebied van Borne is versterkt. Doelstelling is om toe te werken naar de 'Basiskwaliteit Natuur' (de Basiskwaliteit Natuur is op orde als de voor dat landschap karakteristieke en algemene soorten algemeen zijn en blijven).*
- *De stikstofuitstoot van landbouwactiviteit is teruggebracht (in overeenstemming met de landelijke en provinciale doelstellingen).*

- *De wateropgave in het buitengebied van Borne is, samen met het waterschap, in overeenstemming met de Kader Richtlijn Water (KRW) voor 2027 uitgevoerd*
- *Landbouwbedrijven in Borne zijn waar mogelijk en noodzakelijk getransformeerd naar de principes van de duurzame landbouw. Dit draagt tevens bij aan de (sociale) leefbaarheid van het platteland*

Voorbeeldfunctie

De gemeente Borne geeft het goede voorbeeld. Op die manier inspireert zij anderen ook tot duurzaam handelen. En zal de komende periode ook bekijken of en hoe zij invulling wil geven aan profilering vanuit bijvoorbeeld fairtrade-gemeente of SDG-gemeente. De gemeente kijkt ook met een duurzaam oog naar haar eigen processen. Bijvoorbeeld duurzame mobiliteit voor de medewerkers, het eigen energiegebruik, circulair aanbesteden, duurzaam hrm-beleid en afvalscheiding. Zij koestert de ambities en idealen, maar heeft oog voor realisme en haalbaarheid. Op een aantal thema's wordt de komende jaren specifiek ingezet:

Duurzaam inkopen en aanbesteden

Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) is een effectief instrument om CO2-uitstoot, milieu-impact en grondstoffengebruik te helpen reduceren, om een inclusieve arbeidsmarkt te realiseren en om misstanden voor mens en milieu aan te pakken in internationale ketens. Deze maatschappelijke doelen zijn voor het Rijk niet langer een bijzaak van het inkoopproces, maar juist de hoofdzaak en daarom is er een Nationaal plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen.

Samen met andere Twentse overheden heeft de gemeente Borne een inkoop- en aanbestedingsbeleid. Hierbinnen is maatschappelijk verantwoord inkopen (mvi) een belangrijk speerpunt. Bij het inkopen en aanbesteden bekijken we dit vanuit de kansen die een duurzaam alternatief kan leveren. En worden deze kansen afgewogen tegen het alternatief om zo tot de uiteindelijke keuze te komen. De komende periode wordt onderzocht hoe dit effectiever vorm kan krijgen in de organisatie.

Vastgoed

De verduurzaming van de gemeentelijke vastgoedportefeuille vormt een grote opgave voor de komende jaren. Dit wordt gecombineerd waar mogelijk met de uitvoering van onderhoudswerkzaamheden. De komende tijd wordt nieuw vastgoedbeleid ontwikkeld waarin onze duurzaamheidsambities opgenomen worden. De uitvoeringskosten worden daarna conform het strategisch uitgangspunt in dit programmaplan regulier in de projecten meegenomen.

De gemeente stimuleert eigenaren van overig maatschappelijk vastgoed (waar de gemeente niet verantwoordelijk is voor de exploitatie zoals scholen) op het benutten van kansen voor de verduurzaming van hun panden.

6. Communicatie en participatie

Communicatie en participatie beïnvloeden kennis, houding en gedrag bij stakeholders. Gezien de vele ontwikkelingen en veranderingen in wet- en regelgeving op het gebied van duurzaamheid is een dynamische communicatieplan wenselijk. Zo kan voorafgaand aan de start van een project op basis van de actuele stand van zaken worden bepaald welke communicatie-inzet het meest doeltreffend is.

Verbinding

De projecten binnen het programmaplan duurzaamheid verschillen van omvang, boodschap, context en doelgroep. Het is daarom van belang per project, zo vroeg mogelijk in het proces, oog te hebben voor communicatie en participatie. Om vervolgens voor ieder project afzonderlijk te bepalen wat de juiste communicatie en participatiekoers is. Zo heeft het betreffende project/ opgave meer kans om het gewenste effect en resultaat te realiseren.

Wel is de verbinding belangrijk bij de verschillende projecten binnen het programmaplan duurzaamheid. Juist door de thema's op het gebied van duurzaamheid te koppelen en integraal te benaderen, wordt het effect van participatie en communicatie versterkt.

Communicatiestrategie

Voor de opgave die beschreven wordt in dit programmaplan Duurzaamheid is er een overkoepelend doel dat de gemeente wil realiseren met onze communicatie- en participatiestrategie. De strategie draagt bij aan het bereiken van dat doel en biedt inzicht in de doelgroepen, de communicatieve opgaven en de boodschap.

Doel

Het communicatiedoel is: Inwoners, organisaties, ondernemers én de gemeente Borne zijn bewust bezig met de verduurzaming van onze leefomgeving en maken bewuste keuzes om minder energie te gebruiken, minder afval te produceren en bewuster duurzame producten te kopen.

Boodschap

De boodschap van alle communicatie die voortvloeit uit het programmaplan duurzaamheid is: Inwoners, organisaties, ondernemers, de gemeente, provincie en het Rijk zijn samen verantwoordelijk voor een duurzame leefomgeving van gemeente Borne. Duurzaam handelen is de norm.

Deze gedeelde verantwoordelijkheid betekent dat gemeente Borne niet direct invloed heeft op de communicatie en het beleid van externe partijen (zoals organisaties, provincie en het Rijk). Wel bepaalt ook die communicatie en dat beleid de context waarin het programma wordt uitgevoerd. Dit is een aandachtspunt in de communicatiestrategie. De provincie en het Rijk zijn echter niet de doelgroepen die gemeente Borne vanuit onze communicatiestrategie benadert.

Communicatiestrategie

De communicatiestrategie is gericht op bewustwording en betrokkenheid als stap naar het ook werkelijk uitvoeren van maatregelen, zodat gemeente en samenleving samen zorgen voor een duurzame toekomst van Borne, Hertme en Zenderen. Dit betekent dat er voor gemeente Borne zowel interne als externe communicatieve opgaven liggen om doelen te realiseren.

Interne doelen daarbij zijn:

1. Medewerkers, college van B en W en de raad kennen onze duurzaamheidsdoelstelling
2. Medewerkers werken integraal (essentieel om de juiste boodschap naar buiten te kunnen brengen) en op een zo duurzaam mogelijke wijze.
3. Medewerkers, college en raad zijn ambassadeur van een duurzame organisatie en verduurzaming in de Bornse gemeenschap.

De externe doelen zijn:

1. Inwoners, organisaties en ondernemers weten wat de mogelijkheden zijn om duurzaam te leven.
2. Inwoners, organisaties en ondernemers voelen een verantwoordelijkheid én zijn gemotiveerd om individueel of gezamenlijk (evt op termijn) invulling te geven aan een duurzaam bestaan.

Participatiestrategie

Vanuit het programmaplan zijn er verschillende projecten die gemeente Borne in samenwerking met inwoners en ondernemers oppakt. Voor het realiseren van de doelstellingen in die projecten zijn immers ook noodzakelijke aanpassingen in de leefomgeving van deze ondernemers en inwoners nodig.

Doel

Overkoepelend doel van de participatie-inzet is een brede motivatie van gemeente, inwoners en ondernemers voor het verwezenlijken van een duurzame leefomgeving. De communicatieaanpak is daar onlosmakelijk aan verbonden.

Uitgangspunten

Voor de projecten waarbij participatie een goede mogelijkheid is (waarbij er ruimte is om de resultaten op te nemen in de uiteindelijke besluiten) hebben we de volgende uitgangspunten:

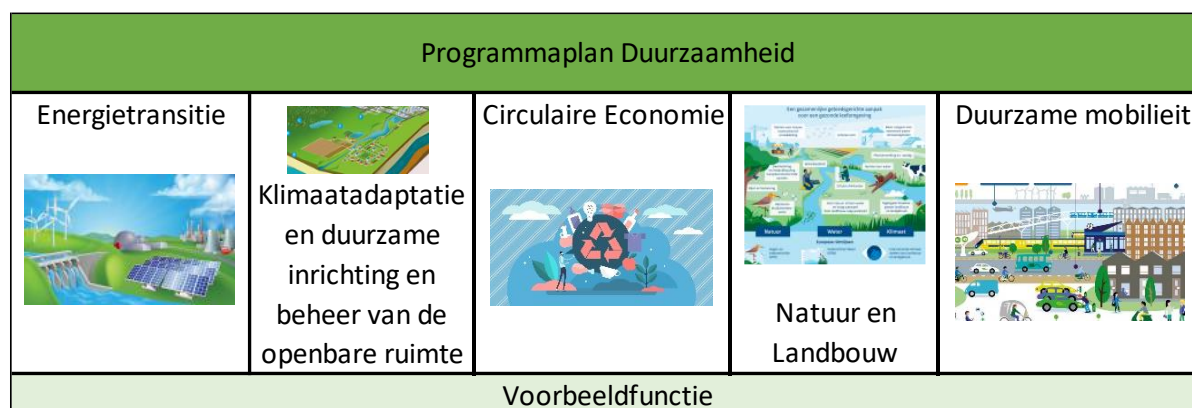
- Persoonlijke betrokkenheid van de inwoners mogelijk maken door het faciliteren van ontmoetingen en de kracht van de inwoners centraal te stellen;
- Inzetten op communicatie en participatie ter bevordering van de integrale samenwerking met de verschillende afdelingen binnen de gemeente;
- Benaderen van de betrokken doelgroepen inwoners, de gemeente, ondernemers, organisaties en verenigingen;
- De rode draad voor de inhoudelijke uitvoering van participatie bestaat uit de vijf beleidsthema's 1. energietransitie 2. circulaire economie 3. duurzame mobiliteit 4. Klimaatadaptatie en duurzame inrichting en beheer van de openbare ruimte 5. Natuur en landbouw.
- De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld.

7. Sturing en organisatie

Duurzaamheid onderverdeeld in deelthema's

Het programma Duurzaamheid kent een onderverdeling in vijf deelthema's. Daarnaast is de voorbeeldfunctie die de gemeente heeft het fundament voor al deze deelthema's. Deze deelthema's kennen allen een eigen aanpak of organisatiestructuur conform de opgave die in het deelthema speelt. De meeste deelthema's worden opgepakt binnen de reguliere werkzaamheden op dat beleidsthema. Dat wil zeggen dat de ambtelijke organisatie en bestuurlijk verantwoordelijken de doelen uit dat thema integreren in hun reguliere beleid- en uitvoeringswerkzaamheden zodat de doelen gehaald worden.

De uitzondering hierop vormt het deelthema Energietransitie. De opgave binnen dit beleidsthema is dermate omvangrijk dat dit een specifieke (programmatische) aanpak vraagt. De sturing en afstemming over benodigde acties, middelen en capaciteit af t.b.v. het behalen van de doelen vindt plaats binnen de structuur zoals hieronder weergegeven.

Organisatie van het programma:

▪ Bestuurlijk opdrachtgever	Portefeuillehouder Duurzaamheid
▪ Ambtelijk opdrachtgever	Gemeentesecretaris / algemeen directeur
▪ Opdrachtnemer	Programmamanager Duurzaamheid

Het bestuurlijk en ambtelijke opdrachtgeverschap gaat over het totale programmaplan Duurzaamheid en daarmee ook over de deelthema's. Daar waar het binnen de deelthema's de verantwoordelijkheden van collega portefeuilles raakt vindt afstemming plaats omdat de (bestuurlijke) verantwoordelijkheden bij de betreffende portefeuillehouder blijft.

Overlegstructuren

De bestuurlijk opdrachtgever, ambtelijk opdrachtgever en programmamanager Duurzaamheid zien er op toe dat alle doelen gehaald worden en ondernemen actie wanneer er (koppel)kansen zijn of anderszins ontwikkelingen die het programma Duurzaamheid raken. Om de voortgang te bewaken zijn er een tweetal structurele overleggen gepland.

Regieteam

(bestuurlijk en ambtelijk opdrachtgever, teamleider Fysiek en REO, programmamanager duurzaamheid)

Het regieteam komt elke 6 weken bij elkaar om de voortgang te bewaken, actualiteiten te bespreken en bij te sturen indien nodig.

Kernteam

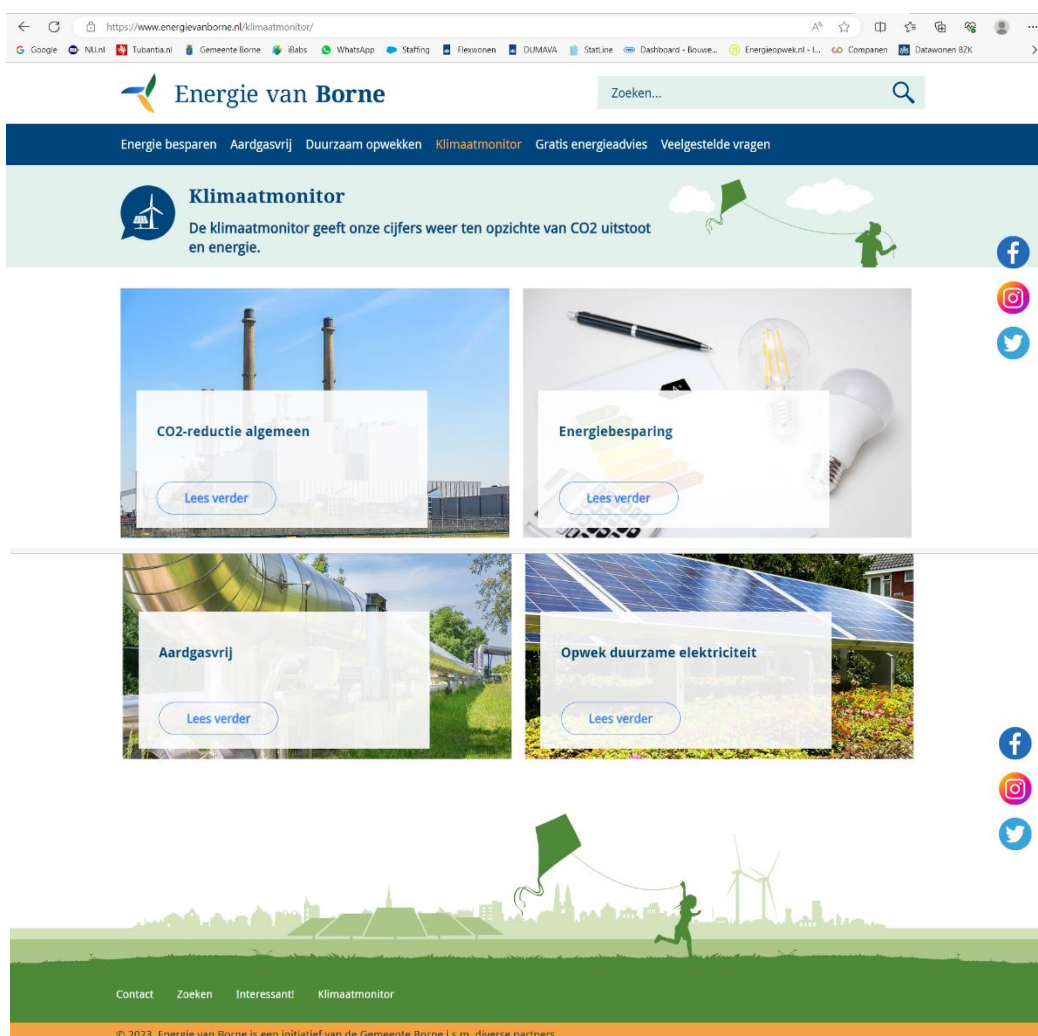
(programmamanager duurzaamheid en de beleidsverantwoordelijke medewerkers die belast zijn met de doelen op de deelthema's)

In dit kernteam (6 wekelijks) wordt gezocht naar integraliteit en samenwerking in de diverse projecten van het programma, zodat de projecten elkaar versterken.

8. Monitoring

De gemeente hecht waarde aan het monitoren van de opgave. Voor het programmaplan Duurzaamheid wordt de monitoring op drie manieren uitgevoerd:

- In de jaarlijkse P&C-documenten wordt op de gebruikelijke wijze gerapporteerd over voortgang en verantwoording;
- In het jaarlijks op te stellen uitvoeringsprogramma wordt aandacht besteed aan de voortgang van het jaar daarvoor. We informeren daarin over de inhoud van de verschillende deelthema's;
- Daarnaast wordt via reeds bestaande monitoringsinstrumenten een aantal indicatoren die van belang zijn voor het programma Duurzaamheid gemonitord. We gebruiken hiervoor een aantal indicatoren voor Borne vanuit de nationale klimaatmonitor. Deze indicatoren geven we op de website www.energievanborne.nl overzichtelijk weer.

9. Inzet en budget

Capaciteit en Beschikbare middelen

De afgelopen jaren zijn er al stappen gezet, maar is duurzaamheid in de organisatie nog te vaak gefragmenteerd aangepakt. Ook bevinden de verschillende facetten van duurzaamheid zich in diverse stadia. Voor de energietransitie is er een Energievisie vastgesteld. Op een programmatische wijze wordt aan doelrealisatie gewerkt. De groeiende nationale en provinciale aandacht voor het organiseren van een circulaire economie is in Borne nog niet van de grond gekomen. Op de aandacht voor het terugdringen van het restafval na. Thema's als duurzame mobiliteit en klimaatadaptatie worden vooral projectmatig uitgewerkt. Zoals het locatiebeleid voor laadpalen. En het klimaat adaptief maken van de wijk Wensink-Zuid. Voor het buitengebied ligt er een grote opgave voor het duurzaam en toekomstbestendig maken van de landbouw. En ook de aanpak voor de verduurzaming van ons eigen vastgoed vraagt nadere aandacht.

De uitvoering van het programma Duurzaamheid vindt op dit moment plaats met beperkte capaciteit en voor een groot deel met werkzaamheden uit onze lijnorganisatie. *Geconstateerd wordt dat de capaciteit op een aantal deelthema's van duurzaamheid op dit moment onvoldoende is om de programma- en projectdoelen te kunnen realiseren en daarmee de koppelkansen op het gebied van duurzaamheid te kunnen borgen.*

Op dit moment zijn er een drietal budgetten gelabeld voor duurzaamheid en/of de energietransitie:

- In de huidige meerjarenbegroting zijn middelen voor energietransitie/duurzaamheid opgenomen. Het betreft voor 2023 en 2024 € 240.000 en voor de jaren daarna € 225.000;
- Vorig jaar heeft de raad dit budget incidenteel aangevuld met € 191.000 voor de jaren 2023, 2024 en 2025. In afwachting van dit Programmaplan Duurzaamheid is het budget voor 2024 en 2025 komen te vervallen, zodat op basis van de integrale afweging benodigde middelen beschikbaar kunnen worden gesteld bij de Programmabegroting 2024;
- En de gemeente Borne heeft een beschikking ontvangen voor zogenoemde CDOKE-middelen (Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat en Energiebeleid). De subsidie die de gemeente Borne beschikbaar gesteld heeft gekregen voor de periode 1 januari 2023 t/m 31 december 2025 bedraagt bijna 1,3 miljoen euro (€ 424.000,- voor de jaarschijf 2023, € 428.000,- voor de jaarschijf 2024 en € 432.000 voor de jaarschijf 2025. De intentie van het Rijk is om deze middelen ook voor de jaren 2026 en verder te continueren waardoor de gemeente ze als structureel kan beschouwen. Deze middelen zijn bedoeld om de capaciteit te vergroten of in te huren op vele taken op het gebied van klimaat- en energiebeleid uit te voeren. Dit kan voor meerdere jaren. Zo krijgt onze gemeente de tijd om de interne organisatie te versterken voor het uitvoeren van de klimaat- en energietaken.

Overwegingen voor intensivering

Raad, college en organisatie kennen groot belang aan de ambitie voor duurzaamheid

Een aantal jaren geleden heeft de organisatie aangegeven dat het werkzaamheden i.h.k.v. duurzaamheid zo belangrijk vindt dat zij deze benoemd heeft tot één van de vier hoofdopgaven en deze programmatisch wenst aan te pakken. De raad heeft daarom in haar akkoord vorig jaar de prioriteit op deze meerjarige grote opgave bevestigd en het college opdracht gegeven om een integraal programmaplan duurzaamheid op te stellen en uit te voeren.

Verplichtingen vanuit het Klimaatakkoord

De gemeente heeft, conform de verplichting uit het Klimaatakkoord, haar eigen opwek-opgave geformuleerd in de RES (in 2030 + 20GWh/jaar). Tevens heeft zij uitgesproken deze opgave niet uit te voeren met windenergie maar volledig door de opwek van zonne-energie. De wettelijke verplichting vraagt dat alle vergunningen die optellen tot het bod in de RES verleend zijn voor 1-1-2025. Dit betekent dat de inzet hiervoor nu geïntensiveerd moet worden om aan onze wettelijke verplichting te voldoen.

Daarnaast heeft de gemeente een wettelijke verplichting een Warmteprogramma vast te stellen en middels nadere uitwerking in Wijkuitvoeringsplannen te zorgen dat de gebouwde omgeving in 2050 volledig aardgasvrij verwarmd wordt. In dit voorstel wordt ingezet op het structureel begeleiden en opstellen van deze plannen, maar ook op de capaciteit om de uitvoering hiervan waar te kunnen maken.

Interne organisatie versterken

Het Rijk ziet dat gemeenten worstelen met de klimaat- en energietaken en daartoe is zij de CDOKE-regeling gestart. Deze regeling is breed inzetbaar en ook met name bedoeld om de interne organisatie te versterken. Dit geeft de gemeente de kans om in de volle breedte de capaciteit te intensiveren waarbij zowel de duurzaamheidsdoelen uitgevoerd kunnen worden en ook beter ingezet kan worden op bijvoorbeeld de wijkaanpak (communicatie en participatie) en op de uitvoeringscapaciteit voor duurzame mobiliteit, water en openbare ruimte.

Benodigde inzet van de middelen

Bovengenoemde overwegingen resulteren in de keuze om de inzet op duurzaamheid te versterken. Maar tegelijkertijd wil de gemeente Borne verstandig met haar beperkte middelen om gaan. Zij kiest daarom voor een combinatie van efficiëntie (door werk met werk te maken) en van intensiveren van de organisatie op plekken waar de organisatie nog niet in staat is om deze opgave volwaardig op te pakken. Dit leidt tot onderstaande voorstellen (op hoofdlijnen) op de deelthema's welke in bijlage 1 financieel uitgewerkt zijn in een raming van kosten op hoofdlijnen.

Voorstel Energietransitie:

De gemeente continueert de inzet rondom de regionale samenwerking en energiebesparing (o.a. via de samenwerkingsovereenkomst met Duurzame Initiatieven Borne (DiBo), het Duurzaam bouwloket, enkele leningsmogelijkheden). Daarnaast springt de gemeente in op nieuwe verplichtingen zoals het Soorten Management Plan om het isoleren van woningen blijvend te laten plaatsvinden rekening houdend met beschermde diersoorten.

Voor de Energietransitie wordt ingezet op structurele inzet voor de programmaorganisatie en beleidsuitvoering. Te denken valt hierbij aan de inzet van de programmamanager energietransitie, een deeltijd communicatieadviseur, een medewerker energietransitie, een procesbegeleider Wijk Uitvoeringsplannen (participatie) en een projectleider Wijk Uitvoeringsplannen.

Voor de energietransitie wordt daarnaast geadviseerd om extra capaciteit op de grootschalige opwek te zetten in de vorm van juridisch/beleid-ondersteuning om initiatieven voor zonnevelden te kunnen begeleiden, toetsen en vergunnen.

Voorstel Circulariteit:

Het thema hergebruik/circulariteit is op dit moment niet belegd in de organisatie. De beschikbare capaciteit in de lijn wordt ingezet voor de reductie van restafval. De komende periode wordt gestart met een onderzoek of dit regionaal opgepakt kan worden aangezien meerdere gemeenten met de omvang van de gemeente Borne kampen met dezelfde capaciteitstekorten op dit beleidsveld.

De gemeente blijft wel aangehaakt bij het Bestuurlijk overleg MDA en het Ambtelijk Overleg Circulaire Economie.

Voorstel Duurzame mobiliteit:

Voor de verduurzaming van het vervoer volgen uit de binnenkort door de raad vast te stellen mobiliteitsvisie grote opgaven zoals de realisatie van de Vloedbelt verbinding, de realisatie van de spooronderdoorgangen, de afronding van de F35 en de herinrichting van de huidige N743 tussen Borne en Zenderen en tussen het centrum en de Bornsche Maten. Na deze majeure projecten kan er een grootschalige herstructurering van het onderliggende wegennetwerk in Borne en Zenderen volgen. Geadviseerd wordt hiervoor een extra fte additionele capaciteit aan te koppelen om met name de uitvoeringscapaciteit te versterken.

Voorstel klimaatadaptatie, inrichting en beheer openbare ruimte:

In het verleden is onderzoek uitgevoerd naar de bezetting versus taken en nieuwe ontwikkelingen. Daarbij is een capaciteitstekort aangetoond. In dit voorstel wordt het capaciteitstekort ingevuld door 1 fte toe te voegen aan de uitvoering van de taken op het gebied van klimaat/ water/openbare ruimte.

Voorstel Natuur en landbouw:

Voor de verduurzaming van het buitengebied van Borne is het capaciteitstekort urgent. In een aantal functies is dit deels belegd maar bij elkaar te weinig voor beleidstaken op het gebied van natuur en landbouw, monumenten, vrijetijdseconomie. Met name om de grote transitie (verduurzaming landbouw, stikstofproblematiek, energieopwekking, klimaat) in het buitengebied van Borne te begeleiden is extra capaciteit nodig. Vooralsnog wordt hiervoor mogelijk dekking gevonden binnen de rijksfinanciering vanuit het Nationaal Programma Landelijk gebied (NPLG).

Voorstel Voorbeeldfunctie: Duurzaam inkopen en aanbesteden

Om uitvoering te geven aan de voorbeeldfunctie wordt voorgesteld om een bestuurlijk en ambtelijke *inkoopoverleg* in te stellen. In dit inkoopoverleg worden alle inkoop- en aanbestedingstrajecten besproken om te kijken hoe deze meer passend binnen de doelstellingen van dit programmaplan gemaakt kunnen worden. Het heeft tot doel om meer aan de voorkant van de processen na te denken over mogelijke verduurzaming van processen. Dit behoeft vooralsnog geen extra inzet en kan binnen de huidige werkzaamheden opgepakt worden.

Voorstel voorbeeldfunctie: Inzet plan verduurzaming vastgoed

Er moet een plan ontwikkeld worden om de noodzakelijke en wenselijke verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed in beeld te krijgen. De komende tijd wordt nieuw vastgoedbeleid ontwikkeld waarin onze duurzaamheidsambities opgenomen worden.

Voorstel Programmaorganisatie:

De programmatische aanpak van het Programmaplan Duurzaamheid en het deelprogramma Energietransitie vraagt om een intensivering van inzet. Voorgesteld wordt om hier additionele capaciteit op in te zetten.

De inzet van communicatie en participatie zal op verschillende manieren vorm gegeven worden:

- De gemeente geven onze interne en externe communicatie vorm door een (deeltijd) medewerker communicatie;
- De gemeente ondersteunt in participatieprocessen door het faciliteren van de procesbegeleider;
- De gemeente ontwikkelt digitale en fysieke vormen van informatie om de inwoner zoveel mogelijk te stimuleren duurzame maatregelen te treffen als het gedrag te verduurzamen.

Subsidies benutten

De ontwikkelingen worden nauwlettend gevolgd en kansen benut op subsidies waar mogelijk. Dit kunnen subsidies zijn waardoor de gemeente haar eigen organisatie versterken (zoals de inmiddels toegekende CDOKE-middelen). Maar ook subsidiemogelijkheden om onderdelen uit het programma Duurzaamheid te versnellen of mogelijk te maken, te denken valt in dit verband aan de mogelijkheden die het Nationaal Isolatieprogramma op dit moment biedt. Tot slot spannen we ons zoveel mogelijk in om als gemeente ook subsidiemogelijkheden voor onze inwoners en ondernemers mogelijk te maken, waarbij we de voorkeur geven om regelingen zo in te richten dat de verduurzaming voor iedereen mogelijk gemaakt wordt zoals bijvoorbeeld de mogelijkheden uit het Duurzaam Spaarplan of de Energiekansen waarbij er middelen zijn voor het terugdringen van energiearmoede.

Totaal voorstel voor intensivering van inzet

Alle voorgenoemde voorstellen bij elkaar in beschouwing genomen levert het volgende resultaat op:

- In 2023 zijn er veel middelen beschikbaar maar te weinig capaciteit op dit op te pakken. Dit levert naar alle waarschijnlijkheid een resultaat van ongeveer € 400.000 onbenutte financiële ruimte op. Voorgesteld wordt om dit in een Reserve Duurzaamheid te storten zodat dit de komende jaren ingezet kan worden;
- De uitbreiding van de capaciteit op het gebied van water en openbare ruimte moet gedekt worden uit de rioolmiddelen (deze zijn daar in de basis voor beoogd);
- De (beperkte) inzet op het gebied van circulariteit moet gedekt worden uit de afvalstoffenheffing;
- Voor de inzet voor de jaren 2024 t/m 2027 (de duur van dit Programmaplan) zijn aanvullende middelen nodig om de uitvoering op te kunnen pakken;
- Voorgesteld wordt om de aanvullend benodigde middelen mee te nemen in de begroting 2024 t/m 2027;

Op deze manier kan hiermee voor de periode 2024 t/m 2027 voorzien in de benodigde aanvullende middelen om dit Programmaplan Duurzaamheid waar te maken.

10. Bijlagen

Bijlagen

Bijlage 1: Raming van meerjarige kosten t.b.v. organisatie (geen uitvoeringskosten)

Bijlage 2: Deelprogrammaplan Energietransitie

Bijlage 1: Raming van meerjarige kosten t.b.v. organisatie (geen uitvoeringskosten)

	2023	2024	2025	2026	2027
Beschikbare (jaarlijkse) middelen:					
Opgenomen in meerjaren begroting	€ 240.000,00	€ 240.000,00	€ 225.000,00	€ 225.000,00	€ 225.000,00
Toevoeging restant 2022	€ 25.000,00				
Ontvangen middelen CDOKE (capaciteit)	€ 424.000,00	€ 428.000,00	€ 432.000,00	€ 430.000,00	€ 430.000,00
Incidenteel t.b.v. capaciteit energietransitie	€ 191.000,00				
Provinciale subsidie warmtetransitie	€ 50.000,00				
Provinciale subsidie collectieve inkoop	€ 10.000,00				
Rioolmiddelen, afvalstoffenheffing, dekking begrotingssaldo 2024-2027		€ 281.000,00	€ 298.500,00	€ 238.500,00	€ 173.500,00
Reserve Duurzaamheid		€ 100.000,00	€ 100.000,00	€ 100.000,00	€ 100.000,00
Totaal inkomsten	€ 940.000,00	€ 1.049.000,00	€ 1.055.500,00	€ 993.500,00	€ 928.500,00
Totaal inschatte uitgaven	€ 525.000,00	€ 1.062.000,00	€ 1.069.500,00	€ 993.500,00	€ 928.500,00

Reserve Duurzaamheid (ter aanvulling op jaarlijkse middelen):

Restant 2023	ongeveer € 400.000,00
Totaal € 400.000,00	

Beoogde inzet:

Energie					
Opwek duurzame energie	€ 85.000,00	€ 178.000,00	€ 178.000,00	€ 178.000,00	€ 178.000,00
Warmtetransitie	€ 40.000,00	€ 145.000,00	€ 170.000,00	€ 170.000,00	€ 170.000,00
Energiebesparing	€ 175.000,00	€ 275.000,00	€ 272.500,00	€ 170.000,00	€ 155.000,00
Regionale samenwerking	€ 11.000,00	€ 42.000,00	€ 27.000,00	€ 53.500,00	€ 3.500,00
Communicatie/participatie	€ 10.000,00	€ 10.000,00	€ 10.000,00	€ 10.000,00	€ 10.000,00
Circulaire economie					
Regionale samenwerking	€ 10.000,00	€ 30.000,00	€ 30.000,00	€ 30.000,00	€ 30.000,00
Duurzame mobiliteit					
Uitbreiding capaciteit		€ 94.000,00	€ 94.000,00	€ 94.000,00	€ 94.000,00
Klimaatadaptatie, inrichting en beheer openbare ruimte					
Uitbreiding capaciteit		€ 94.000,00	€ 94.000,00	€ 94.000,00	€ 94.000,00
Natuur en Landbouw					
Inzet via PPLG					
Voorbeeldfunctie					
Planvorming verduurzaming eigen vastgoed	€ 25.000,00	€ 25.000,00	€ 25.000,00	€ 25.000,00	€ 25.000,00
Programmaorganisatie					
Uitbreiding capaciteit	€ 169.000,00	€ 169.000,00	€ 169.000,00	€ 169.000,00	€ 169.000,00
	€ 525.000,00	€ 1.062.000,00	€ 1.069.500,00	€ 993.500,00	€ 928.500,00

Programmaplan 2024 (23int01675)

Programma Energietransitie Borne	Datum: 8 september 2023
	Versie: 6
	Pagina:

Programma	Programma Duurzame Toekomst
Naam	Programmaplan Energietransitie Borne
Ambtelijk opdrachtgever	Sylvia ter Koele
Bestuurlijk opdrachtgever	Michael Geerdink
Programma Manager	Marcel Wielinga
Programma Controller	
Financieel consultant	Joke Nijhuis
Programma nummer	

Aanleiding en ambitie

De nationale opgave:

In het Nationaal Klimaatakkoord is de wettelijke plicht vastgelegd om de uitstoot van CO₂ in het jaar 2050 met 80-95% te verminderen ten opzichte van het referentiejaar 1990. En in 2030 moet de reductie 55% bedragen. Op grond van het kabinetsbesluit om te stoppen met de aardgaswinning in Groningen, en inmiddels ook de onzekere geopolitieke context, is het van belang de afhankelijkheid van de eindige fossiele brandstoffen te verminderen en een overgang te maken naar hernieuwbare duurzame bronnen van energie.

De regionale opgave:

Juli 2021 is de Regionale Energie Strategie Twente (RES-Twente) 1.0 door gemeenteraden, waterschapsbesturen en provinciale staten vastgesteld. In de RES Twente 1.0 is vastgelegd hoeveel, globaal op welke manier, en binnen welke termijn de regio zal bijdragen aan de nationale opgave middels de opwek van (grootschalige) hernieuwbare elektriciteit op land.

In Twente is ingezet op een gezamenlijk bod waarbij de gemeenten, waterschappen, de provincie, netbeheerders, maatschappelijke organisaties, bedrijven en bewoners hun bijdrage leveren en zich gezamenlijk inspannen om de regionale bijdrage te realiseren.

Daarnaast heeft de RES-Twente 1.0 bouwstenen aangeleverd voor de verduurzaming van de warmtevoorziening in de gebouwde omgeving (=transitie van warmte uit aardgas naar warmte uit duurzame warmtebronnen).

De globale afspraken worden verder uitgewerkt in de RES 2.0. De verwachting is dat de RES 2.0 in het voorjaar van 2024 kan worden vastgesteld. Vanuit het Programma Energietransitie Borne participeren we in de RES. Indien maatregelen concrete gevolgen hebben voor het grondgebied van Borne worden deze waar nodig – middels een actualisatievoorstel van de lokale Energievisie Borne – aan het College en aan de Raad voorgelegd.

Energievisie Borne:

25 mei 2021 heeft de Gemeenteraad van Borne de Energievisie Borne vastgesteld.

Langs drie strategische pijlers koerst de gemeente Borne naar een CO₂-neutrale gemeenschap in 2050.

De eerste pijler (energiebesparing) zet in op de wijze waarop bewoners en ondernemers door verandering van houding en gedrag energie kunnen besparen. En welke concrete energiebesparende maatregelen zij daarbij kunnen uitvoeren. Energie die je niet nodig hebt, hoeft je ook niet te verduurzamen. In het uitvoeringsprogramma voor deze pijler wordt sterk ingezet op het stimuleren van inwoners om energiebesparende maatregelen in hun huishoudens door te voeren. De gemeente werkt hierin samen met de Stichting Duurzame Initiatieven Borne (DiBo). Zij coördineren voor de gemeente het Energieloket en zij

organiseren een team van Energiecoaches. Verder zijn plannen in uitvoering waarbij rijkssubsidies voor isolatiemaatregelen ingezet worden. In 2020 en 2021 heeft de gemeente ruim gebruik gemaakt van de RRE subsidie. Inmiddels zijn aanpakken voor de Energiearmoede (in samenwerking met DiBo, Duurzaam Bespaar Plan en Welbions) en voor het Nationaal Isolatie Programma (in samenwerking met Duurzaam Bespaar Plan) in uitvoering.

Het Nationale Klimaatakkoord heeft bepaald dat gemeenten uiterlijk in 2021 over een vastgestelde Transitievisie Warmte moeten beschikken. Waarin op wijkniveau is vastgelegd wanneer afkoppeling van het aardgas plaatsvindt en welke alternatieve warmtebronnen de voorkeur hebben.

In de tweede pijler (aardgasvrij) is de Transitievisie Warmte voor de gemeente Borne beschreven.

Deze biedt een globaal inzicht wanneer welke wijken/dorpen mogelijk om kunnen schakelen naar een duurzame warmtebron en welke marktrijpe technieken daarvoor het meest voor de hand liggen.

In 2023 is een eerste actualisatie van de Transitie Visie Warmte door de raad vastgesteld. De visie op warmte heeft daarbij een nieuwe naam gekregen: "Warmteprogramma".

De toegevoegde waarde van het Warmteprogramma is dat er voor de beschikbare en geschikte duurzame warmteopties concrete cijfers opgenomen zijn over de mate van duurzaamheid en over de betaalbaarheid.

Deze informatie kan bewoners in de keuzeprocessen helpen die zij in de uitwerking van het Warmteprogramma naar Wijkuitvoeringsplannen maken. In het Warmteprogramma worden ook de bevoegdheden van de gemeente voor de warmtetransitie beschreven zoals deze in het wetsvoorstel gemeentelijke instrumenten warmtetransitie opgenomen zijn.

In de derde pijler (grootschalig opwekken van duurzame energie) is de door de Gemeenteraad vastgestelde bijdrage aan de RES Twente (in 2030 + 20GWh/jaar) uitgewerkt in kansenkaarten voor de opwekking van hernieuwbare elektriciteit uit zon en wind.

De Gemeenteraad heeft, in afwachting van een nadere uitwerking van het locatiebeleid voor windturbines op regionale schaal, bij de vaststelling van de Energievisie in 2021 besloten in Borne voorlopig 100% in te zetten op duurzame elektriciteit uit zon. En derhalve alleen de kansenkaart voor grootschalig zon vastgesteld.

In aanloop naar de nieuwe provinciale Omgevingsvisie heeft de Provincie locatievoorkeuren voor windclusters aangegeven. De provincie heeft gemeenten verzocht potentiële zoeklocaties voor wind in kaart te brengen en daarbij zo mogelijk in te zetten op intergemeentelijke windclusters voor de locatievoorkeuren die de provincie al aangegeven heeft. Voor Borne betreft dit een potentieel windcluster rond de A35 dat in samenwerking met de gemeenten Hengelo en Hof van Twente uitgewerkt zou kunnen worden.

Op 28 maart 2023 heeft de gemeenteraad van Borne besloten voor het grondgebied van Borne geen windbeleid uit te werken en ook niet in een sub-regionale samenwerking te participeren in een potentiëstudie voor een windcluster in het gezamenlijke grensgebied van de A35 met de gemeenten Hengelo en Hof van Twente.

Borne kiest daarmee voor voortzetting haar RES bod 100% via grootschalig zon te realiseren. Mocht de provincie in de toekomst aanvragen voor windturbines op grondgebied van Borne krijgen dan zal zij dit beoordelen. Daarbij zal de provincie zowel met betrekking tot het locatievraagstuk, als met betrekking tot de voorwaarden (landschappelijke inpassing en lokaal eigenaarschap) met de gemeente Borne in overleg gaan.

Als rode draad door deze drie programmapijlers loopt de communicatie- en participatiestrategie.

Kernbegrippen in de communicatie- en participatiestrategie zijn: beleving (het visualiseren wat de energietransitie voor bewoners en voor de omgeving betekent), ambassadeurschap (goede verhalen van een buurman of vriend bekijken beter) en "on the spot" (informatie en gesprekken in de eigen woonbuurt).

Aan de Energievisie is een concrete uitvoeringsagenda gekoppeld voor projecten die bijdragen aan de besparing van energie, aan een gefaseerde wijkgerichte uitvoering van de warmtetransitie en aan het grootschalig opwekken van duurzame energie. Alles met het einddoel de CO2 uitstoot te verminderen conform de nationale afspraken. De uitvoeringsagenda en de bijbehorende programmabegroting worden ieder jaar geactualiseerd.

De Energievisie willen we in principe iedere 5 jaar herzien en opnieuw laten vaststellen door de gemeenteraad. Door de behoefte aan concrete inzichten in met name de betaalbaarheid van duurzame warmteopties en de formulering van nieuwe wettelijke regelingen is de tweede pijler uit de Energievisie (hoofdstuk 5) in 2023 herzien. Het vastgestelde Warmteprogramma vervangt daarmee de Transitie Visie Warmte.

Context

De Energietransitie Borne is onderdeel van het Borne Akkoord "Samen toekomstbestendig" en de nadere uitwerking daarvan in het Werkprogramma "Samen Sterk 2022-2026" van het College..

De Energievisie Borne wordt onderdeel van en geïntegreerd in de Omgevingsvisie voor Borne.

Het Programmaplan Energietransitie zal geïntegreerd worden in een breder en integraal Programmaplan Duurzaamheid.

Missie, Doelen, Strategie en Monitoring Energietransitie

Missie:

In het Raadsakkoord 2014-2018 was al opgenomen dat we in 2050 een klimaat neutrale gemeenschap willen zijn. Dat wil zeggen dat we (als gemeente, bewoners en ondernemers) in 2050 de totale behoefte aan elektriciteit en warmte in Borne voor 100% willen dekken uit duurzame bronnen. In het Raadsakkoord 2018-2022 is daaraan toegevoegd dat we ons als gemeente committeren aan de doelstellingen in het Nationale Klimaatakkoord en dat we, als afgeleide daarvan, ons lokale aandeel binnen de Regio willen leveren in het opwekken van duurzame elektriciteit uit zon en wind.

Het actuele Borne Akkoord voor 2022-2026 bouwt op deze ambitie voort. En benadrukt het belang van een integrale aanpak van de diverse duurzaamheidsopgaven.

Voor onze bewoners willen we de energietransitie op een open participatieve manier insteken met als belangrijk uitgangspunt dat de afname van duurzame elektriciteit en duurzame warmte voor al onze bewoners betrouwbaar en betaalbaar moet blijven.

In de Energievisie hebben we vastgelegd wat de gewenste stip aan de horizon is.

Doelen:

- CO2 reductie in 2030 met 55% t.o.v. CO2-uitstoot in 1990 met als tussendoel voor 2026 een CO2 reductie van 35 %
- Jaarlijkse energiebesparing huishoudens : 2%
- Kantoorpanden en maatschappelijk vastgoed hebben minimaal energielabel C in 2023
- In 2030 wordt 20% van de warmtevraag voorzien uit duurzame bronnen

- In 2030 wordt minimaal 40% van de elektriciteitsvraag lokaal (in Borne) duurzaam opgewekt.

Strategie:

Doelrealisatie bereiken we door voor de drie strategische programmalijnen een dynamische agenda van projecten/acties uit te voeren.

Monitoring:

Concrete doelen op langere termijn realiseren vraagt om periodieke monitoring. Zodat we kunnen vaststellen of we op de goede weg zijn of dat we moeten bijsturen.

Eén van de uitvoeringsprojecten betreft de samenstelling van een digitaal monitoring instrument voor de gemeente Borne. In 2023 hebben we op de website “Energie van Borne” een Energiemonitor opgenomen die de doelrealisatie op een aantal indicatoren meet.. Daarbij wordt als bron de Klimaatmonitor gebruikt.

Programma Fasen en Besturing Programma

Het programma “Energietransitie Borne” doorloopt een drietal stadia.

Met de vaststelling van de Energievisie op 25 mei 2021 door onze gemeenteraad is het stadium van **de opbouw** van het programma afgesloten en zijn we beland in het stadium van **uitvoering**.

Afgesproken is dat we de Energievisie in principe om de 5 jaar herzien. Om daarmee in te spelen op nieuwe ontwikkelingen/innovaties op het gebied van duurzame energieopwekking en duurzame bronnen voor de verwarming van onze gebouwde omgeving. Mochten de ontwikkelingen daar om vragen dan kan sneller tot actualisatie overgegaan worden. Zoals inmiddels gebeurd is met betrekking tot de Transitievisie Warmte.

In het stadium van **uitvoering** gaat het om de concrete uitvoering van projecten en inspanningen langs de drie beschreven programmalijnen. Om zo effectief mogelijk invulling te geven aan de doelen.

In de Energievisie is de eerste uitvoeringsagenda 2021-2022 in een bijlage opgenomen. Deze moet als een dynamische agenda worden gezien. Projecten worden in de tijd uitgevoerd en verdwijnen na realisatie van de agenda. Nieuwe projecten en initiatieven maken hun opwachting.

De uitvoeringsagenda wordt daarom ieder jaar geactualiseerd. Door hieraan direct een geactualiseerde programmabegroting te koppelen en deze als input te betrekken bij het jaarlijkse gemeentelijke begrotingsproces, is de integratie in de gemeentelijke P&C cyclus geborgd.

In dit Programmaplan Energietransitie 2024 wordt de geactualiseerde uitvoeringsagenda 2024 beschreven. Als bijlage bij dit programmaplan hoort de programmabegroting energietransitie 2024-2027. In deze programmabegroting zijn de middelen voor capaciteit en voor projectrealisatie separaat in beeld gebracht. Het programmaplan Energietransitie en de programmabegroting worden integraal verwerkt in het overkoepelend Programmaplan Duurzaamheid.

Het derde en laatste stadium betreft het **afbouwstadium**. Omdat het Programma een langere looptijd kent, met een horizon voorbij 2030, zal dit stadium te zijner tijd nader ingevuld worden.